

גיליון מס' 28

מסכת שבת דפים קכ"ח-קל"ד

כ"ז-כ"ז תמוז, שבוע פרשת מטות מסעי, תש"פ

ברית מילה בשבת וביום חול (שבת קלא ע"ב-קלב ע"א)

את מצוות ברית מילה מקיימים בשבת. בהקשר לזה דנה הגמרא בכלל עשה דוחה לא תעשה, וכן בחזרה על ציצים המעכבים ושאינם מעכבים את המילה בשבת וביום חול.

שבת קלא ע"ב-קלב ע"א

מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר. מנא ליה לרבי אליעזר הא? אי מכולהו גמר - כדאמרינן. ועוד: מה להנך - שכן אם עבר זמנה בטלה. אלא, היינו טעמא דרבי אליעזר: דאמר קרא "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, ג) - ואפילו בשבת. וליכתוב רחמנא במילה, וליתו הנך וליגמור מיניה! - משום דאיכא למיפרך: מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות.
עד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה, אבל מילה גופה - דברי הכל דוחה שבת. מנלן? אמר עולא: הלכה. וכן אמר רבי יצחק: הלכה.

רש"י

וביום השמיני ימול ואפילו בשבת - ומילה גופה דדחיא שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה.
בעקבות ההלכה שמילה דוחה את השבת, למדה הגמרא על מצוות העשה של מילה שדוחה את הלאו - האיסור לקצוץ את הצרעת.

שבת קלב ע"ב

תנו רבנן: מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה.
...מילה דוחה את הצרעת. מאי טעמא? - דאתיא מקל וחומר; ומה שבת חמורה - מילה דוחה אותה, צרעת לא כל שכן?
לישנא אחרינא: מילה דוחה את הצרעת. מאי טעמא? דאתי עשה ודחי לא תעשה...

מצוות הלא תעשה בנוגע לצרעת הוא הפסוק: "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח). הגמרא ממשיכה לדון בדבר שיש בקציצת צרעת גם עשה וגם לא תעשה, ובכל זאת לומדת מהפסוק שמילה דוחה צרעת.
כלל זה "עשה דוחה לא תעשה" הופיע מספר פעמים בסוגייתנו, ונעיין בכלל ואחר כך נשוב להלכות מילה בשבת.

עשה דוחה לא תעשה

רב ניסים גאון והרמב"ן כתבו מה המשמעות של עשה דוחה לא תעשה.

רב ניסים גאון, שבת קלג ע"א

שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא לא תעשה ונקיים הציווי שהוא עשה ותבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה, כי האזהרה של לאו, על זה התנאי נאמרה. ובזה הפירוש שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בני אדם ושואלין עליו והוא שאומרין, מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה היאך יבא עשה וידחה האזהרה של לאו שהיא חמורה ממנו ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל? ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין חזרה בדבר הראשון? והתשובה הוא מה שהקדמנו. שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה.

דברים דומים לרב ניסים גאון כתב גם בספר החינוך.

ספר החינוך, פרשת כי תצא מצוה תקפד - שלא לתלוש סימני צרעת

ואמרו זכרונם לברכה [שבת קל"ב ע"ב] בענין איסור זה, שמי שיש לו צרעת בערלתו אינו חושש לה מלימול, שמצות עשה של מילה דוחה לאו זה, כדקימא לן בכל מקום דאתי עשה ודחי לא תעשה. והוא דאי אפשר לקיים עשה אלא בביטול הלאו כגון זה דמילה בצרעת. ואמרו חכמים זכרונם לברכה [יבמות ג' ע"ב] דלא איתמר כללין דין בכל הלאוין אלא דוקא בלא תעשה קל, כלומר שאין בו כרת, כמו לא תעשה דלא תלבש שעטנז [דברים כ"ב, י"א], דדחינן ליה משום עשה דגדילים תעשה לך [שם, י"ב], וכמו כן זה הלאו דלא יקוץ בהרתו שאין בו כרת גם כן. ובאלו וכיוצא בהן הרי הדבר כאילו נאמר בתורה בפירוש לא מנעתך מהם במקום עשה זה, אבל כל לאו שיש בו כרת לא דחינן משום עשה, הואיל והחמיר הכתוב בו כל כך שחייב עליו כרת הרי הוא כאילו אמר בפירוש עשה דבר פלוני כל זמן שלא יצטרך לעבור בעשייתו בלאו פלוני.

אך מהרמב"ן משמע אחרת. הרמב"ן כתב זאת כשהסביר מה המשמעות לכך שבלוחות הראשונות כתוב "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח), ובלוחות השניות כתוב "שמור את יום השבת לקדשו" (דברים ה, יב).

רמב"ן שמות יתרו כ, ח

מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא תעשה, כמו שהאבהה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובמומו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאתי עשה ודחי לא תעשה.

הרב מאיר שמחה הכהן מדוינסק, משך חכמה דברים לד, יב

הרמב"ן פרשת יתרו ביאר טעם דעשה דוחה לא תעשה. דאף דלא תעשה חמור, זה במי שעושה מדעת עצמו. אם כן העושה מעשה וממרה, גדול חטאו ממי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון השי"ת.

אבל מי שעושה מרצון השי"ת, אם אנו נשקול במאזני צדק מה עדיפא טפי, אם לעבור הלא תעשה או לקיים העשה, על זה אמרינן דהעושה מעשה מראה אהבה להמצוה השי"ת, ומי שמונע מעשות לא תעשה הוא בגדר ירא, וגדול מדת האהבה מהיראה אצל השי"ת. לכן עדיפא שתדחה העשה לל"ת, כיון שמה שלובש כלאים בציצית, אין זה מצד המרי, רק מצד ציווי השי"ת ללבוש גדילים. אבל כשעושה נגד רצון השי"ת, ודאי גדול הממרה, ועונשו חמור ממי שמתעצל ואינו עושה מצוה. זה ביאור דבריו.

הרב יוסף דב סולובייצ'יק, חידושים לזכר אבא מארי, חלק א עמ' רלד

הלכה זו אינה מבטאת כי מותר לעבור על לא תעשה כדי לקיים מצוה. דין כזה לא ייתכן שהרי עבירה על לאו ודאי חמורה מביטול עשה; ופוק חזי שנפסק להלכה שצריכים להוציא כל ממון שבעולם כדי שלא להיכשל באיסור לא תעשה אך אין מוציאים יותר מחומש על קיום עשה (שו"ע יורה דעה סי' קנז, א ובש"ך שם ס"ק ג). יסוד ההלכה הוא כי פעולה מסוימת המהווה חפצא של מעשה מצוה ומעשה עבירה נקבעת כפעולת מצוה וחלות עבירה נפקעת ממנה

- הסבר את שיטת רב ניסים גאון והחינוך לצומת שיטת הרמב"ן, והסברו ע"פ המשך חכמה, בהסבר הכלל "עשה דוחה לא תעשה".
- ניתן לומר שמחלוקתם היא בשאלה האם עשה דוחה לא תעשה היא מפני שהלא תעשה היא "הותרה או דחווה". מי יסבור הותרה מי יסבור דחווה? נמק.
- ניתן לומר שאין מחלוקת ביניהם, והלא תעשה הוא הותרה לפי כל השיטות. הסבר אם כן, בכל זאת באיזה מקרה יחלקו?
- הסבר את דברי הרי"ד סולובייצ'יק לכלל עשה דוחה לא תעשה.

כיוון מענין נוסף ניתן ללמוד מדברי שפתי חכמים על רש"י.

שמות כג, יג

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך:

רש"י

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו - לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו:

שפתי חכמים

לכך אמרינן בכל מקום דעשה דוחה לא תעשה לפי שכל עשה יש בו גם כן לא תעשה ואם כן הוה ליה תרתי עשה ולא תעשה משום הכי דוחה את לא תעשה גרידא.

- ע"פ הסבר השפתי חכמים, מדוע עשה דוחה לא תעשה?

עושין כל צרכי מילה בשבת

שבת קלג ע"א-ע"ב

משנה. עושין כל צרכי מילה [בשבת]; מוהלין ופורעין ומוצצין, ונותנין עליה איספלנית וכמון. ... גמרא. מכדי קתני כולהו, כל צרכי מילה לאתויי מאי? - לאתויי הא, דתנו רבנן: המל, כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש, על ציצין המעכבין את המילה - חוזר, על ציצין שאין מעכבין את המילה - אינו חוזר. . מאן תנא פירש אינו חוזר? - אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. ...עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה התם - משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו, אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו - הכי נמי, דתניא: "זה אלי, ואנוהו" (שמות טז, ב) - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין.

רש"י

כולהו - כל דברים העושים למילה מוהלין ופורעין ומוצצין כו' למה לי דתנן כללא ברישא: עושין כל צרכי מילה. ציצין - שיורי ערלה, ובמתניתין מפרש אלו הן ציצין המעכבין, ויש שאינן מעכבין, כגון בשר שאינה חופה רוב העטרה אלא מיעוטה, ומה היא עטרה - שורה גבוהה המקפת בגיד סביב, שממנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע, ומשפע ויורד לצד הגוף. המל - בשבת. כל זמן שהוא עוסק בה - שלא סילק ידו, אם ראה שנשתיירו בה ציצין, בין מעכבין את המילה שאינה כשרה עד שיחתכם, בין שאין מעכבין - חוזר וחותר, דכולא חדא מילתא היא, והרי ניתנה שבת לדחות אצלה. פירש - שסילק ידיו. על המעכבין חוזר - שהרי הן כמילה עצמה. ועל שאין מעכבין אינו חוזר - דהוי כהתחלה בפני עצמה, ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת, והיינו דקתני כל צרכי מילה ואפילו ציצין שאין מעכבין - חוזר עליהם כל זמן שלא פירש. ...דלא בעינן זה אלי ואנוהו - דאחר נטילת האימורין אין הידור מצוה ביפוי בשר, אבל יפוי מילה מצוה היא.

- ע"פ רש"י, מדוע ביום חול יש לחזור על ציצים שאינם מעכבים המילה גם לאחר שמוהל פירש?

הרמב"ם עסק בהלכות ציצים המעכבים המילה או לא בשתי הלכות:

רמב"ם הלכות מילה ב, ד, ו

ד. המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על הציצין שמעכבין בין על ציצין שאין מעכבין, פירש על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר.
ו. עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אף על פי שפירש, ועל ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש...

טור יורה דעה הלכות מילה סימן רסד

המל כל זמן שמתעסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאינן מעכבין. פירש ממנה אינו חוזר אלא על המעכבין, ואין צריך לחזור על שאינן מעכבין, פי' מיירי בשבת אז חוזר על המעכבין, אבל אינו חוזר על שאינן מעכבין. אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין שאינן מעכבין.

בית יוסף יורה דעה סימן רסד

המל כל זמן שמתעסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין וכו'. ברייתא בפרק רבי אליעזר דמילה (קלג:):

ומ"ש רבינו פירש מיירי בשבת וכו'. הכי משמע בגמרא וכן פירש רש"י ז"ל (שם ד"ה המל). והרמב"ם (פ"ב ה"ד) כתב לברייתא זו סתם וחזר וכתבה (שם ה"ו) לענין שבת נראה שהוא ז"ל סובר דבין בחול בין בשבת מיתניא.

פרישה יורה דעה סימן רסד

במיימוני כתוב המל סתם ולא כתב בשבת ומיירי אפילו בחול... אכן רש"י פירש להדיא דאיירי בשבת וכ"כ בסמ"ג (עשין כח קטו ע"ב) וכן משמע בגמרא אבל בחול חוזר על הכל לעשות המצוה כתיקונה משום זה אלי ואנוהו כדאיתא התם ע"ש.

- במה שונה הרמב"ם מרש"י והטור בנוגע לחזרה על ציצים שאינם מעכבים ביום חול ע"פ הבית יוסף והפרישה?

הכסף משנה דן מדוע הרמב"ם חזר פעמיים על ההלכה:

הרב יוסף קארו, כסף משנה הלכות מילה ב, ו

וחוזר על ציצין וכו'. [א] ...ואם רבינו היה מפרשה בשבת דוקא לא היה לו לכותבה לעיל ולשנותה כאן, אבל משמע שהוא מפרשה בין בחול בין בשבת ולעיל קתני לה לענין חול "ואינו חוזר" פירוש אינו חייב לחזור, והכא מפרש לה לענין שבת "ואינו חוזר" פירוש אינו רשאי לחזור. [ב] ואפשר דלענין שבת דוקא הוא מפרשה כפרש"י ולעיל דהוה עסיק בדין ציצין קתני לה והכא דקא עסיק בדיני שבת קתני לה. והראשון נראה עיקר.

- הסבר את שני הפירושים של הכסף משנה לחזרה והכפילות ברמב"ם.
- לפי ההסבר הראשון, יש שתי משמעויות למילים: "ואינו חוזר". הסבר את שתי המשמעויות.

הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק, שו"ת בית הלוי חלק ב סימן מז

גבי מילה מאחר שכבר מל ופירש ידיו ממנו הרי כבר נגמרה מעשה של המצוה לגמרי דהרי המצוה הוא למול את בנו וכבר הא מלו וכשיחזור אחר שכבר פירש וסילק ידיו על ציצין שאינם מעכבין הרי יתנאה בלא קיום המצוה. ובשלמא קודם שסילק ידיו דהוי הכל מעשה אחת שפיר מחויב לחתוך גם אותם שאין מעכבין כדי שיצא מעשה המצוה מהודרת, אבל אחר שפירש דכבר אין כאן שום מצוה מדאורייתא אם כן במה יתנאה אחר כך והידור מצוה בלא מצוה לא שמענו. ...וזה כמה נסתפקתי במי שנטל לולב כשר ביום טוב של סוכות ואח"כ נזדמן לו לולב יותר נאה אם יש עליו חיוב ליקח הנאה?

די"ל דאע"ג דבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד היה מחויב ליטול הנאה, אבל עתה שכבר נטל ויצא בו דאין עליו חיוב של המצוה אם כן במה יתנאה זה בלא מצוה.

[ראה בענין זה גם בדברי נכדו: הרב יצחק זאב סולובייצ'יק, הגרי"ז, רמב"ם ה' חנוכה ד, א]

- הסבר ע"פ הבית הלוי מדוע לאחר שפירש מהמצווה אינו חוזר.
- הסבר את ההשוואה בין חזרה על ציצין במילה לבין נטילת לולב נאה יותר.

הרב זיולטי הקשה על ההשוואה של בית הלוי בין חזרה על ציצין במילה לבין נטילת לולב נאה יותר.

הרב יעקב בצלאל ז'ולטי, משנת יעבץ, אורח חיים סימן סז, ה

עצם דברי הבית הלוי תמוהים, דכתב שאין הידור מצוה לאחר שגמרו המצווה, ומשום הכי אינו חוזר אפילו בחול על ציצין שאין מעכבין המילה, ומדמי לה למי שנטל לולב כשר, ואחר כך נזדמן לו לולב יותר נאה, שאין עליו חיוב ליקח הנאה, משום שאין הידור מצוה לאחר שכבר גמר את המצווה. ולכאורה זה לא דומה כלל להידור מצוה במילה, שהרי בלולב מה שלוקח אחר כך לולב יותר נאה, אין הוא מהדר בזה את מצות נטילת לולב שכבר קיים מקודם בלולב שלא היה נאה ביותר, ואם כן לא שייך הידור מצווה בלא קיום המצווה. מה שאין כן בהידור מצוה במילה, הרי כשחותך את הציצין שאין מעכבין את המילה, הוא מהדר בזה את מצוות המילה שקיים מקודם, דמשלים וגומר בזה את מצות המילה, ולכן שפיר סובר הטור דבחול הוא חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה, ולכן שפיר סובר הטור דבחול הוא חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה, דבאופן זה שייך הידור מצווה גם לאחר שכבר גמר את המצווה, כיון שבזה הוא מהדר את המצווה שקיים.

- הסבר את קושית הרב ז'ולטי על דברי הבית הלוי.
- השב על הקושיה.

הלכה לפעשה

הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף, סימן שלא – הלכות מילה בשבת

א מצות מילה דוחה שבת, שנאמר: וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ודקדקו חז"ל מיתור תיבת "וביום" ללמדנו שאפילו בשבת ימול, אף שהדבר כרוך בחילול שבת. ולכן תינוק שנולד בשבת אפילו

זמן קצר קודם השקיעה מלין אותו בשבת הבאה

ה מה שמילה דוחה שבת הוא דוקא לענין המילה עצמה, אבל לא לענין מכשירי המצוה, כלומר, אם יש צורך להעביר את התינוק ברכב אצל המוהל, או שהמוהל אינו יכול לבצע את המצוה אלא אם כן יסיעוהו ברכב בשבת, וכדומה, כל אלה הם רק מכשירי מילה, ואסור לעשותם בשבת.

ו אסור בהחלט לצלם ולהסריט בשבת את מהלך עשיית הברית, שזהו גרוע יותר ממכשירי מילה, שבודאי גם בלא הצילום המילה יכולה להיעשות במילואה.

ז מילה בזמנה הנערכת בשבת, ויש שם צלמים שמצלמים את מהלך עשיית הברית, וגם האורחים הם חילוניים המעשנים בשבת בעוה"ר, ומגיעים ברכב למקום המילה, ומחללים שבת בפרהסיא, בכל זאת אין למוהל להימנע מלמול את התינוק בשבת, ולקיים את המצוה במועדה, כל שאין עושים שום חילול שבת בשביל המילה עצמה, שאין מביאים את התינוק ברכב, או מעלים ומורידים אותו במעלית וכדומה.

ואמנם בקהלות בחו"ל שחילול השבת הוא דבר מצוי, והרבנים רוצים לגדור גדר ולדחות את קיום המצוה ליום ראשון, יכולים להורות כן כדי למגדר מילתא, דרך הוראת שעה. והכל לפי ראות עיני המורה, שפעמים עליו לגדור גדר ולמנוע פרצות בחומת השבת, ולדחות את המילה ליום א', ופעמים שעליו להורות שימולו אף בשבת. ועל כל פנים אם המילה עצמה כרוכה בחילול שבת בהבאת התינוק, בודאי שעל המוהל להמנע מלמול בשבת, וידחו את הברית ליום ראשון

יא מה שמחללים שבת במצות מילה הוא דוקא בתינוק שנולד בלידה רגילה, אבל תינוק שנולד על-ידי ניתוח קיסרי אין מילתו דוחה שבת, אלא מלין אותו ביום א'. ועל המוהלים לברר בכל ברית שעורכים בשבת, אם הלידה היתה טבעית או ע"י ניתוח.

יב תינוק שנולד בשבת על-ידי מלקחיים, מלין אותו בשבת, שחשוב כמו לידה רגילה, שמילתו דוחה שבת.

יג תינוק שנולד בשבת על-ידי הפרייה מלאכותית, או על-ידי מבחנה, יש למולו בשבת.

כג תינוק שנולד ביום שישי אחר שקיעת השמש, תוך עשרים דקות מהשקיעה, שהוא זמן "בין השמשות", אין מלין אותו בשבת, אלא דוחים את המילה ליום ראשון. וכן אם יש ספק מתי נולד, אם קודם השקיעה, או בבין השמשות, אין מילתו דוחה את השבת. וכן אם יש ספק אם נולד אחר עשרים דקות מהשקיעה, שהוא זמן צאת הכוכבים, או שנולד בתוך זמן בין השמשות, בכל זה אין מלין אותו בשבת, אלא דוחין את המילה ליום ראשון. שכל שלא נולד בבירור בלילה, יש להחמיר שלא למולו בשבת. ואף על פי שיש ספק ספיקא, שמא בין השמשות לילה הוא, ושמא נולד בצאת הכוכבים, אפילו הכי לא מועיל ספק ספיקא בדין זה, ויש למולו ביום ראשון.

הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה - שבת - ביום השמיני ואפילו בשבת

מצוות הברית ביום השמיני, לא לפני כן ולא אחרי כן, שנאמר (ויקרא יב, ג): "וביום השמיני ימול בשׁוֹךְ עֶרְלָתוֹ". וכל כך חשוב לקיים את הברית ביום השמיני, שגם כאשר היום השמיני חל בשבת, השבת נדחית ומבצעים את הברית ביום השבת. אמנם את כל צרכי המילה מכינים לפני שבת, אבל את המילה עצמה עושים בשבת. אמנם אם התינוק נולד בניתוח קיסרי, מילתו אינה דוחה שבת. ואם קיום ברית המילה ביום שמיני דוחה את השבת, קל וחומר שאין לאחר את הברית מטעמים אחרים, כגון כדי לאפשר לקרובי משפחה להגיע. יותר מזה, אפילו אם האב לא נמצא בארץ, יש לקיים את הברית ביום השמיני בלעדיו.

בנוגע ליום השמיני, מבאר המהר"ל מפראג (תפארת ישראל פרק ב), שאופיו של החומר שאין בו שלימות, והוא מוגבל ובעל חסרונות. וכדי שנוכל לחיות ברמה רוחנית המתאימה למדרגת נשמתנו – עלינו לתקנו, ולשם כך נועדה הברית. וזמנה דווקא ביום השמיני, משום שעולם הטבע מאופיין על ידי המספר שבע, שכן העולם נברא בשבעה ימים. ולאחר מכן, ביום השמיני, אנו מתרוממים אל מדרגה גבוהה מן הטבע, ויכולים לרומם את הגוף אל תפקידו המקודש.

להלכה, מחלת התינוק היא הסיבה העיקרית לדחיית הברית מהיום השמיני. ובעניין הזה נזהרים מאוד, ואם יש צל של חשש לפיקוח נפש, היינו שהברית תגרום למיתתו של התינוק, יש לדחות את קיום הברית עד להבראתו השלימה של התינוק. ובשום פנים אין לנסות להתחכם ולהחמיר בעניין הזה, ולמול תינוק שיש בו חשש חולי, מפני שסכנת נפשות דוחה את הכל, שאפשר למול את התינוק לאחר זמן, אבל אי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם (שו"ע יו"ד רסג, א).

במקרה שדחו את המילה מחמת סכנה, ממתינים עד שהתינוק יבריא לגמרי. אם היה חולה בכל גופו – צריכים להמתין מהבראתו שבעה ימים שלמים ולאחר מכן מלים אותו. ואם היה חולה באבר אחד בלבד, לאחר שיבריא לגמרי מלים אותו מיד. במילה שנדחתה, אם יצא שהיום הראשון שניתן למול אותו הוא שבת או יום-טוב, ידחו את מילתו ליום ראשון או ליום שאחר היום-טוב. כי רק מילה בזמנה, ביום השמיני, דוחה את השבת או החג, אבל מילה שנדחתה, אינה דוחה שבת (שו"ע יו"ד רסו, ב).

יש אומרים שאם היה התינוק חולה ומילתו נדחתה עד ליום חמישי או שישי, אין למולו ביום חמישי או שישי, שמא אחר המילה יצטרכו לטפל בו ולחלל עליו את השבת, שכידוע שלושת הימים הראשונים מסוכנים יותר, וכיוון שממילא כבר אין מלים אותו ביום השמיני, אין לגרום במילתו לחשש חילול שבת. וכן נהגו רבים מיוצאי ספרד (רשב"ץ ח"א כ"א; רב פעלים ד, כח; יבי"א ה, יו"ד כג). ויש אומרים שהסכנה שבשלושת הימים הראשונים אינה משמעותית, ואין חשש שיצטרכו לחלל עבורו שבת בעקבות מילתו ביום חמישי או שישי, וכיוון שיש מצווה להזדרז בביצוע הברית, יש לקיימה אפילו ביום חמישי או שישי (ש"ך יו"ד רסו, יח; מ"א לא, ט). וכן המנהג הרווח אצל יוצאי אשכנז ותימן וחלק מיוצאי ספרד (מים חיים א, קמ; שמ"ש ומגן ח"ג יו"ד מה, ו)

אמונה

ילקוט שמעוני תורה פרשת עקב רמז תתס

"כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה" (דברים יא, י), כתיב "זכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר" (ויקרא כו, מב). מן הפסוק הזה אתה למד שני דברים: שארץ ישראל שקולה כנגד המילה. כשם שמילה דוחה את השבת כך כבושה של ארץ ישראל דוחה את השבת.

מלבי"ם שמות לא, טז

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת". דריש שישמרו את השבת באופן שע"ז יעשו שבת בעתיד, לא שידחה שבת פקוח נפש ועי"כ לא יעשה השבת בעתיד כנ"ל (סי' ג) וביומא (דף פו), ור"א מפרש לעשות ברית עולם שיעשה בו המילה שהוא ברית עולם, שבעשית המילה לא נקרא מחלל שבת, כי נכרת בהמילה ברית על השראת השכינה בישראל שהשבת מורה עליו.

שם משמאל בראשית פרשת וירא שנה תרפא

ולפי האמור מענין המילה, שע"י מצוה זו נמשכת האלקות ונתגלה מטה מטה, יש ליתן טעם דמילה דוחה שבת שבפשיטות אינו מובן שהרי שבת היא בסקילה ומילה היא בכרת וידועים דברי הרמב"ם (בפירושו לאבות) דמעונשן של עבירות נלמד שכר קיום המצוה, וא"כ בהכרח לומר שהשבת חמורה ממילה דאפי' ביטול המצוה לגמרי בכרת ומכ"ש מילה בשמיני דאינה אלא עשה ולמה תדחה שבת. אך לפי דרכנו י"ל דהנה שבת הוא יומא דנשמטא, וע"כ עליית שבת היא רק בפנימיות אבל בחיצוניות אין שום שינוי בסדר הטבע, משא"כ מצות מילה שהיא ממשיכה האלקות למטה, א"כ יש במילה מה שאין בשבת, ע"כ דוחה אותה.

צפנת פענח שמות פרשת בא

עושין כל צרכי המילה בשבת, הכונה כל צרכי מילה כולל ב' בחינות, א' בגשמי, וב' ברוחני למול ערלת לב האנשים על ידי התורה ומוסר, גם שהוא צער לאנשי החומר, מכל מקום עושין זה בשבת גם שהוא יום התענוג.

ואחר שאמר דרך כלל חזר ומפרש דרך פרט, מה הוא צרכי מילה בין בגשמי בין ברוחני, והנה דגשמי מבואר ממילא, וברוחני הוא כך, מוהלין ופורעין ומוצצין וכו', דכתב בדרשת הר"ן (הדרוש התשיעי) כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים (הושע ז, א) כי רופא מומחא צריך לגלות ולהוציא וכו', יעו"ש. ובזה יובן, מוהלין, למול ערלת לבב צריך תחלה לפרען ולגלות מכאובן אם הוא בדברים הנוגעים בינו לבין קונו, ואם הוא בדברים שבינו לחבירו שגרם לו הפסד בדמים אז מוצצין הדמים להחזיר לחבירו דמי הפסידו ונזקו, ואח"כ נותנין עלי' אספלנית שהוא תחבושת התשובה, שאז היא תשובה שלימה, והבן.